ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Posted on February 16, 2011 by Keghart

Category: Opinions

Դոկտ. Արտա Ճէպէճեան (Լեզուաբան), Նիկոսիա, 16 Փետրուար 2011

Դրական Կեցուածք

Անհաւատալի բայց իրաւ՝ լեզու մը կը մեռնի ամէն երկու շաբաթը անգամ մը: Հետեւաբար, ներկայ դարուն կը նախատեսուի, թէ 6000 լեզուներէն 2500ը պիտի անհետանան: Թերեւս մտածէք, թէ հայերէն լեզուն կրնայ չենթարկուիլ անհետացող լեզուներու ճակատագրին, որովհետեւ Հայաստանի մէջ քոնէ ամէն անձ հայերէն կը խօսի: Ճիշդ է: Սակայն, երբ հայ մը դադրի հայերէն խօսելէ, գրելէ, եւ կարդալէ այդ կը նշանակէ թէ լեզուն *իրեն* համար մեռած է:

Դոկտ. Արտա Ճէպէճեան (Լեզուաբան), Նիկոսիա, 16 Փետրուար 2011

Դրական Կեցուածք

Անհաւատալի բայց իրաւ՝ լեզու մը կը մեռնի ամէն երկու շաբաթը անգամ մը: Հետեւաբար, ներկայ դարուն կը նախատեսուի, թէ 6000 լեզուներէն 2500ը պիտի անհետանան: Թերեւս մտածէք, թէ հայերէն լեզուն կրնայ չենթարկուիլ անհետացող լեզուներու ճակատագրին, որովհետեւ Հայաստանի մէջ քոնէ ամէն անձ հայերէն կը խօսի: Ճիշդ է: Սակայն, երբ հայ մը դադրի հայերէն խօսելէ, գրելէ, եւ կարդալէ այդ կը նշանակէ թէ լեզուն *իրեն* համար մեռած է:

Եթէ մտահոգուելու սկսաք, պէտք է ըսել թէ առանձին չէք: Վերջին երկու տասնամեակներուն, լեզուներու մահը եւ մ՛անաւանդ փոքրամասնութիւններու լեզուներու պահպանումի հարցը սկսած են մեծապէս մտահոգել լեզուաբաններ եւ ընկերալեզուաբաններ, որովհետեւ լեզուներու մեծաքանակ անհետացումի հետեւանք՝ մշակոյթներու անհետացումը, կրնայ վտանգել մարդկային ցեղին գոյութիւնը:

Ի՞նչպէս լեզուներ կ’անհետանան

19րդ դարուն ակադեմականներ յաճախ լեզուներու կ'ակնարկէին որպէս ապրող էակներ, բոյսերու նման, որոնք ունին նախատեսելի կեանքի շրջան մը: Ներկայիս, որպէս լեզուաբաններ, չենք բաժներ նման պարզ ըմբռնումներ՝ թէ լեզուներ կը վարուին վարդերու կամ լուբեաներու նման: Սակայն, ճշմարտութիւն է, թէ լեզուներ երբեմն կը մեռնին: 1500 թուականին Պրազիլիոյ մէջ, օրինակի համար, մօտաւորապէս 1,175 լեզուներ կը խօսուէին: 1993ին, սակայն, անոնց թիւը 200 կը յաշուէր:

Պարտինք ի մտի ունենալ, սակայն, թէ երբ կը խօսինք լեզուներու անհետացման մասին, նկատի չունինք այդ լեզուները որոնք աստիճանաբար կը փոխեն իրենց ձեւը դարերու ընթացքին, եւ այդպէս ընելով կը փոխեն իրենց անունը: Լատիներէնը, օրինակի համար, կը մատնանշուի որպէս մեռած լեզու մը, որովհետեւ այսօր ան դադրած է խօսակցական լեզու ըլլալէ: Իրականութեան մէջ ան չմեռաւ: Լատիներէնը պարզապէս փոխեց իր անունը եւ երեւոյթը, քանի որ ֆրանսերէնը, սպաներէնը, իտալերէնը, եւ սարտիներէնը ուղղակի Լատիներէնէն սեռած են, եւ մէկ իմաստով նոյն լեզուն են:

Հետեւաբար, երբ կը խօսինք լեզուներու մահուան մասին ի մտի չունինք անոնց ժամանակի ընթացքին պատահած փոփոխութիւնները: Հապա, կ’ակնարկենք աւելի զգայացունց եւ պակաս բնական պատահարի մը՝ լեզուի մը ամբողջական անհետացումին:

Մարդ արարածը երբեք չի դադրիր խօսելէ: Ուրեմն, ի՞նչպէս կրնայ լեզու մը մեռնիլ:

Երբ լեզու մը կը մեռնի, այդ չի նշանակեր թէ պատճառը այն է թէ ժողովուրդը մոռցած է ինչպէս խօսիլ: Այլ, որովհետեւ ուրիշ լեզու մը աստիճանաբար զայն վտարած է՝ դառնալով տիրապետող լեզուն, քաղաքական եւ ընկերային պատճառներու համար: Ընդհանրապէս, երիտասարդ սերունդը կը սորվի հին/մայրենի լեզուն իր ծնողներէն, սակայն, փոքր տարիքէն կ’ ենթարկուի ուրիշ նորոյթ եւ օգտակար լեզուի մը դպրոցին մէջ: Այս պարագային երկու բան կրնայ պատահիլ:

Առաջին կարելիութիւնը այն է, թէ հին/մայրենի լեզուն խօսողները պիտի շարունակեն խօսիլ իրենց մայրենի լեզուն, սակայն կամաց-կամաց ընկերապէս տիրապետող լեզուէն բառեր, արտայայտութիւններ, եւ նախադասութեան շարահիւսութեան կառոյցներ կը ներմուծէ, մինչեւ որ հին/մայրենի լեզուն անճանաչելի կը դառնայ:

Եկրորդ կարելիութիւնը աւելի զգայացունց է: Կարգ մը պարագաներու, հին/մայրենի լեզուն պարզապէս կ’անհետանայ: Ի՞նչպէս:

Ազդակներ որոնք ֆիզիքական վտանգ կը պատճառեն

Առաջին տեղ, լեզու մը գործածողներուն թիւը կրնայ մեծապէս պակսիլ աղետային բնական պատճառներով: Փոքր ընկերութիւններ՝ մեկուսացած շրջաններու մէջ, կրնան զանգուածայնօրէն բնաջնջուիլ երկրաշարժի, հրաբուխային պայթումներու, ջրհեղեղներու, ցունամիի կամ փոթորիկներու պատճառով:

Օրինակի համար, Յուլիս 17, 1998ին, 7.1 աստիճան երկրաշարժ մը Փափուա Նոր Կինէայի Սոնտոն շրջանին մէջ պատճառ դարձաւ 2,200 հոգիի մահուան եւ 10,000 հոգիէ աւելի անհատներու տեղափոխութեան: Սիսանօ, Ուարուբու, Արոբ, եւ Մալոլ գիւղերը բնաջնջուեցան, եւ Արոբի եւ Մալոլի գիւղացիներուն 30%ը մահացաւ: Սիսանօ գիւղը արդէն ունէր 4,776 բնակիչ 1990ին, Արոբ՝ 1,700, 1981ին, Ուարուբու՝ 1,602, 1983ին: Այս կը նշանակէ, թէ Արոբի եւ Ուարուբուի բնակիչներուն թիւը 500ով պակսած էր: Իսկ, վերապրողներու փոխադրումով ուրիշ վայրեր, հարցումը այդ է, թէ ո՞րչափով այս ընկերութիւնները պիտի գոյատեւեն տեղահանումէն ետք, ե'ւ ո՞րչափով պիտի դիմանան իրենց լեզուները: Ըստ լեզուաբաններու, ո՛չ շատ երկար:

Անօթութիւն եւ երաշտ երկու ուրիշ գլխաւոր ազդակներ են: Օրինակի համար, Իրլանտայի գետնախնձորի հիւանդութեան պատճառած անօթութիւնը 1845-51թթ. մէկ միլիոն անձի մահուան պատճառ դարձաւ եւ մնացորդին զանգուածային գաղթին: 1841ին, 8 միլիոն հաշուող ժողովուրդը, 6.5 միլիոն եղած էր տասնամեակ մը ետք: Գիւղաբնակ ժողովուրդը, որ ամենէն աւելի իրլանտերէն կը խօսէր, ամենէն աւելին տուժեց, բան որ սատարեց այդ լեզուին աննախնթաց տկարացման եւ նոյնիսկ անհետացման որոշ շրջաններու մէջ: Իսկ 1998ի երաշտը Սուտանի հարաւը, 29 միլիոն անձ մատնեց անօթութեան, վտանգելով նաեւ անոնց 132 լեզուները: Ըստ «Էթնոլոկ 1996»ի, անոնց 122 մնացեալ

լեզուներէն 17ն այսօր կը խօսուին 1,000, 54ը՝ 10,000, եւ 51ը՝ 100,000 հոգիէ պակաս հաշուող խումբերու կողմէ:

Այսօր, ներածուած հիւանդութիւններու պատմական ազդեցութիւնը բնիկ ժողովուրդներու վրայ հաստատուած իրականութիւն է: Օրինակի համար, Եւրոպացիներուն Ամերիկա հասնելէն 200 տարի ետք, կը գնահատուի որ բնիկ ժողովուրդին 90%էն աւելին մեռաւ հաստատուողներուն եւ անոնց կենդանիներուն բերած հիւանդութիւններուն պատճառով: Ամազոնի մեծ շրջանը ունէր 6.8 միլիոն բնիկ ժողովուրդ, բայց այդ 1992ին միայն 700,000 կը հաշուէր: Ներկայիս, ըստ ՄԱԿի վիճակագրութիւններուն, HIV/AIDSէն մահացողներուն 95%ը կը գտնուի Ափրիկէի եւ Լատին Ամերիկաի մէջ, երկու ցամաքամասեր որոնք կը պարունակեն աշխարհի ¾ լեզուները: Այո՛, մեծ պիտի ըլլայ կորուստը:

Նաեւ, ներկայիս գոյութիւն ունին անհամար սերտողութիւններ որոնք կ'անդրադառնան ժողովուրդներու ապահովութեան վտանգումին՝ իրենց հողերուն շահագործումին դրսեցիներու կողմէ: Օրինակի համար, Ամազոնի անտառներուն միլիոնաւոր ծառերու անհետացումը, յանգերու մեծաքանակ գործունէութիւնները, եւ շարունակական սպանութիւնը տեղացի ցեղերուն, կը վտանգէ բնիկ ժողովուրդին կեանքը, կը պատճառէ մեծաթիւ արտագաղթ, եւ դժուար կը դարձնէ անոնց ջանքերը պահպանելու իրենց մշակոյթը, աւանդութիւնները, եւ լեզուները: Զանազան Խաղաղականի եւ Հնդկական Ովկիանոսի կղզիներու ընկերութիւնները, օրինակի համար, թիրախ դարձան համաշխարհային եկրորդ պատերազմի կռիւներուն, եւ հսկայական վտանգի ենթարկեցին անոնց լեզուները: Փափուա Նոր Կինէայի մէջ, ճափոնցիները եւ միացեալ ուժերը պատճառ դարձան խօսակցական լեզուներուն արխիւներուն ամբողջական կորուստին:

Մշակութային Ձուլում

Կան նաեւ երեւոյթներ երբ ընկերութեան մը անդամները ողջ են եւ կ'ապրին իրենց աւանդական հողերուն վրայ, բայց իրենց լեզուն կը տկարանայ, վերջաւորութեան կ'անհետանայ, եւ կը փոխարինուի ուրիշ լեզուով մը: Այս երեւոյթը կը կոչուի մշակութային ձուլում:

Պատճառներէն մէկը մեծ թիւով մարդոց ժամանումն է բնիկ ժողովուրդի մը հողամասին վրայ, ինչպէս պատահեցաւ գաղութատիրապետութեան ժամանակ: Աւստրալիա եւ հիւսիսային Ամերիկան ամենէն ցայտուն օրինակներէն են: Միեւնոյն ժամանակ, սակայն, փոքրաթիւ ժողովուրդի մը լեզուն՝ իր ռազմական գերակայութեան եւ տնտեսական բարքաւաճման համար, տիրապետութեան խորհրդանիշը կրնայ դառնալ, ինչպէս յաճախ պատահեցաւ եւրոպացիներուն Ափրիկէ ներխուժումէն ետք:

Երբեմն, սակայն, աշխարհագրական մօտիկութիւնը կարեւոր չէ որ մշակոյթ մը ազդէ ուրիշ մշակոյթի մը վրայ: Այսօր, 20րդ դարուն թափ առած արեւմտեան սպառողական մշակոյթը թափանցած է բոլոր աշխարհը, եւ տիրապետող լեզուն սորվիլը՝ Սպաներէն հարաւային Ամերիկայի մէջ, Սուահիլի արեւելեան Ափրիկէի մէջ, եւ Անգլերէնը, իրականութեան մէջ ամէնուրէք, կը դիւրացնէ մշակութային ձուլումի ընթացքը:

Այս պարագային, լեզուաբաններ կը հաստատեն, վտանգուած լեզուն կ'անցնի երեք

հանգրուաննևրէ:

1. մեծ ճնշում կը դրուի ժողովուրդին վրայ տիրապետող լեզուն խօսելու
2. ևրկլեզութիւն՝ ժողովուրդը կը սկսի ատակ դառնալու նոր լեզուին, պահելով իր հին/մայրևնի լեզուին ատակութիւնը: Յետոյ, յաճախ շատ արագ, այս ևրկլեզութիւնը կը սկսի տկարանալու եւ հին/մայրևնի լեզուն տևղի կու տայ նորին
3. ևրիտասարդ սևրունդը ատակ կը դառնայ նոր լեզուին եւ հին/մայրևնի լեզուն ոչ մէկ առընչութիւն կ՛ունևնայ անոր նոր պէտքևրուն հևտ: Ծնողնևր կը սկսին աւելի քիչ գործածել հին/մայրևնի լեզուն իրևնց զաւակնևրուն հևտ կամ անոնց առջեւ: Տուեն դուրս, փոքրիկնևրը միայն նոր լեզուն կը գործածևն: Եւ տասնամեակի մը ընթացքին միայն, ընտանիքի մը ևրկլեզութիւնը կը փոխուի մէկլեզութեան:

Լեզուաբաններ քաջատևղեակ ևն, թէ անկարելի է առաջին հանգրուանին հևտ առընչուած ազդակնևրը փոխել, եւ թէ շատ ուշ է ևրրորդ հանգրուանին հասած լեզու մը փրկել: Ուևրմն, կը մնայ ևկրորդ հանգրուանը՝ ևրկլեզութեան շրջանը, ուր կարելի է ազատել մայրևնի լեզուն: Կրնայ այս հանգրուանը ձեզմէ շատերուն ծանօթ թուիլ, որովհետեւ ներկայիս շատ մը փոքրամասնութիւններ, նեռարեալ հայկական կարգ մը գաղութներ, կը գտնուին այս հանգրուանին մէջ: Սակայն, լեզուաբանական եւ ընկերալեզուաբանական տուեալներու համաձայն, ընդհանրապէս փոքրամասնութիւններ կը մերժեն ընդունիլ նման երեւոյթ մը եւ հետեւաբար կը մերժեն գործնական քայլեր առնել առաջքը առնելու երրորդ հանգրուանին:

Նման վիճակի մը ճարը այդքան ալ դժուար չէ: Բայց, որեւէ քայլ կը կարօտի ազգային, տեղական եւ հաւաքական կամքի, ուժի եւ առաջնորդութեան:

Ինչ՞ու Մտահոգուիլ

Շատեր կը խորհին թէ պէտք չէ մտահոգուիլ: Անոնք կը հաւատան, թէ լեզուներու անհետացումը օգտակար է եւ ոչ ա՛յդքան ողբերգական: Արդէն լեզուներու այլազանութիւնը Աստուծոյ պատիժն էր Բաբելոնի մէջ, եւ անոնց նուազումը համերաշխութիւն եւ բարգաւաճում պիտի երաշխաւորէ: Նման տեսակէտ մը ունի երկու սխալ ենթադրութիւններ՝

1. մէկ լեզուի գործածութիւնը համերաշխութիւն եւ խաղաղութիւն կ՛երաշխաւորէ,
2. անոնք որոնք այս թեզը յառաջ կը քշեն ընդհանրապէս կը խօսին մէկ լեզու եւ կը խորհին թէ ի՛րենց լեզուն է որ ամէն անձ պիտի գործածէ երբ միւս բոլոր լեզուները անհետանան:

Աշխարհ մը ուր ամէն անձ կը խօսի երկու լեզու (մայրենի լեզուն եւ համաշխարհային լեզու մը) բացարձակապէս կարելի է ե՛ւ փափաքելի, որովհետեւ երկու լեզուները ունին տարբեր նպատակներ՛ մէկը ինքնութեան եւ միւսը հասկցուելու համար: Արդէն մարդկային ուղեղը բնական կարողութիւնը ունի քանի մը լեզուներ սորվելու նոյն ատեն:

Փոքրամասնութիւններու լեզուները կը նպաստեն ընկերութեան միասնականութեան եւ աշխուժութեան, կը ներմուծեն մշակութային հպարտութիւն, եւ կը սատարեն ընկերութեան ինքնավստահութեան: Հետեւաբար, «աւելի քիչ լեզուներ, աւելի լաւ» թէզը ընդունելի չէ, եւ հակառակ թէզը՝ լեզուներու այլազանութեան պահպանումը, ունի զօրաւոր պատճառներ:

Ուրեմն, ի՞նչ պիտի ընել:

Գաղտնիքը՝ Դրական կեցուածք

Կևցուածք, դիրք, եւ վերաբերմունք կորիզը կը կազմեն վտանգուած կամ փոքրամասնութիւններու լեզուներու պահպանման կամ անհետացման:

Այսինքն, եթէ խօսողնեը

- հպարտ զգան իրենց լեզուով,
- ուրախանան երբ լսեն իրենց լեզուն,
- միշտ գործածեն իրենց լեզուն,
- ստեղծագործեն այդ լեզուով,
- հաւատան թէ մայրենի լեզուն կարեւոր է իւրայատուկ ինքնութիւն մը արտայայտելու,
- ընտանեկան սերտ յարաբերութիւններ կերտելու,
- պատմական կապեր պահելու, եւ
- ազգային հպարտութիւն մշակելու,
- միշտ առիթներ ստեղծեն լեզուն գործածելու,

այդ կը նշանակէ, թէ պարագաները նպաստաւոր են լեզուն պահպանելու համար:

Սակայն, եթէ մարդիկ ամչնան իրենց լեզուն գործածելու, նախընտրեն մեծամասնութեան լեզուն խօսիլ, եւ մայրենի լեզուն ծաղրանքի նիւթ դարձնեն, այդ կը նշանակէ, թէ կարելի չէ որ վտանգուած լեզուն երկար գոյատեւէ: Ուրեմն, անհրաժեշտ է դրական կեցուածք սնուցանել լեզուներ պահպանելու համար:

Դժբախտաբար, յաճախ դրական կեցուածքներ բացակայ են քաղաքական պատճառներու համար: Օրինակի համար, ընդհանրապէս Ափրիկէի բոլոր կառավարութիւնները լեզուներու զանազանութիւնը կը դիտեն որպէս սպառնալիք ազգային միասնականութեան, որովհետեւ շրջանի պատմութիւնը լի է ցեղային պայքարներով: Մինչեւ օրս, Էրէդրիա կը մերժէ իր լեզուներէն որեւէ մէկը հրչակել որպէս երկրին պաշտօնական լեզուն խռովութեան առաջքը առնելու համար:

Բացայայտ հակակրութիւն, սակայն, ամէն տևղ չի գտնուիր: Լատին Ամերիկայի մէջ, բնիկ լեզուները չևն դիտուիր որպէս սպառնալիք ազգային միասնականութևան: Հոն ալ անտարբևրութիւնը կը տիրէ: Փոքրամասնութիւննևրու լեզունևրը պաշտօնապէս անտևսուած ևն կառավարական գրասևննևակննևրուն, լսատևսողական մամուլին, առևւտուրի, եւ բարձր ուսման հաստատութիւննևրուն մէջ: Լեզուն կը կորսնցնէ բառամթևրք, շարահիւսութևան ձևւևր, դիրք, ոչ մէկը կ'ուզէ գործածևլ զայն, եւ քաղաքական դիտանկիւնէն դիտուած կը սկսի անհևտանալ:

Հարցումը այն է, թէ մարդիկ ո՞ւրկէ եւ ի՞նչպէս կը սկսին ժխտական կևցուածք ունևնալ իրևնց մայրևնի լեզուին հանդէպ:

Ըստ լեզուաբաններու, բոլոր պարագաննևրուն մէջ, տիրապևտող մշակոյթն է պատճառը: Օրինակի համար, Քևնևացի հևղինակ Նկուկի ուա Թիօնկօ կը գրէ, թէ իր մայրևնի լեզուն գործածող աշակևրտը ծևծի կ'ևնթարկուէր եւ իր վիզէն կախուած տախտակի մը վրայ գրուած կ'ըլլար, «ևս ապոյշ ևմ», «ևս էշ ևմ»: Ան պէտք էր Անգլևրէն խօսէր: Ալասքայէն Դլինկլիդ ցևղախումբէն մէկը կը գրէ, «Մինչևւ օրս, ևրբ Դլինկլիդ խօսիմ, բևրանիս մէջ օճառին համը կը զգամ»: ԵՒնոր բևրանը օճառով կը լուային Ամևրիկացի ուսուցիչննևրը իր մայրևնի լեզուն խօսևլուն համար:

Հևտևւանք՞ը: Նսևմութևան կամ ամօթի զգացում մայրևնի լեզուին հանդէպ, ամչկոտութիւն ևւ դժկամութիւն մայրևնի լեզուն գործածևլու:

Եզրակացութիւն

Ներկայիս, չափահասներ գիտեն եւ փոքրեր կը սորվին, թէ որչափ անհրաժեշտ է պահպանել եւ խնամել բնութիւնը, աշխարհի անտառները, կենդանիներու տեսակները, եւ կենսուլորտային այլազանութիւնը: Նմանապէս, ժամանակ է որ գիտաքցինք թէ ո՛րչափ անհրաժեշտ է պահպանել եւ խնամել աշխարհի լեզուները:

Վերոյիշեալ մարտահրաւէրներէն եւ տուեալներէն մեկնելով՝ կը մէջբերենք յաջողութիւն արձանագրած սփիւռքեան ընկերութիւն մը, որ կրնայ իբրեւ խթան ծառայել այն թէզը պաշտպանողներուն, թէ «Հայերէնը դժուար է», «Հայերէն գիտնալը կարեւոր չէ, կարեւորը Հայ զգալ է», «Հայերէն սորվիլը ժամավաճառութիւն է», «Հայերէնը միջազգային լեզու չէ», «Հայաստանի մէջ չենք ապրիր»:

Ըստ վերջին ուսումնասիրութիւններուն, Գերմանիոյ մէջ գտնուող թուրքերը միակ խումբն է, որ կառչած կը մնայ իր լեզուին եւ կրօնին: Լենտօ կը հաստատէ, թէ Գերմանիոյ մէջ թուրքեր կը սորվին գերմաներէն, սակայն ամբողջ էութեամբ թուրք են, կանոնաւորապէս կը հետեւին հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի թրքական կայաններուն, կը կարդան Քուրանը եւ թրքական թերթերը, որոնք ամէն օր Թուրքիայէն Գերմանիա կը բերուին, իրենց երիտասարդները հեռու կը մնան գերմանացիներու հետ ընտանիք կազմելէ, եւ փոքրերու մեծամասնութիւնը կը յաճախեն այն դպրոցները, ուր թրքերէնը կը

գերազանցէ գերմաներէնը, որ կ'ուսուցուի իբրեւ եկրորդ լեզու միայն: Գերմանիա գտնուող թուրքեր նաեւ կը պատրաստեն իրենց երիտասարդները վերադարձնելու Թուրքիա՝ օժանդակելու անոր զարգացման:

Ըստ Լենտոյի, նոյնն է պարագան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ, ուր թուրքեր միակն են, որ յաջողած են դիմադրել բնիկ ժողովուրդներուն մէջ համարկումին, յամառօրէն կառչելով իրենց մայրենի լեզուին, կրօնին եւ մշակոյթին:

Պատահական չէ, որ այդ բոլորը կարելի է իրագործել միայն մայրենի լեզուի պահպանութեամբ, որովհետեւ, ինչպէս տեսանք վերոյիշեալ լեզուաբանական տեսութիւններէն եւ հետազօտութիւններէն, մայրենի լեզուն բանալին է պատմութիւն, մշակոյթ, ինքնութիւն եւ կրօն հասկնալու, իւրացնելու, ըմբռնելու եւ արտայայտելու:

Հայ ազգը դարերու ընթացքին շրջապատուած եղած է ոչ նպաստաւոր պայմաններով, որոնք խաթարած են անոր լեզուն, կրօնը եւ ինքնութիւնը: Բայց անոր գոյատեւումը այսօր շատ բան կ'ըսէ ընկերալեզուաբաններու՝ մանաւանդ անոնց հաւատքին, կամքին եւ դիմադրողականութեան մասին: Ոմանք կը յիշեն պատմութեան սեւ էջերը եւ կը յուսահատին: Ընկերալեզուաբանութիւնը կ'ըսէ, թէ պէտք է պայքարիլ, որովհետեւ յոյս կայ, մանաւանդ երբ միասին գործի լծուին այդ ազգին բոլոր հատուածները եւ միասին սերտեն, դիմագրաւեն եւ լուծում գտնեն իրենց հարցերուն:

Հետեւաբար, հայ ծնողներ՝ երիտասարդ եւ չափահաս, չափազանց կարեւոր է որ գիտակցին, թէ երբ հայերէն լեզուի փոխանցումը դադրի՝ ժառանգուած գիտութեան, ազգային սովորութիւններու, բարոյագիտութեան, ազգային պատմութեան, հմայիչ քերականական եւ բառագիտական յատկանիշներու լուրջ կորուստ կը պատահի:

Այս բոլորը անհրաժեշտ են որովհետեւ հայերէն լեզուն ականատես է՝ հայկական մտաւորական իրագործումներու, հայերու ընկերային պատմութեան, պահանջատիրութեան, հայկական ընկերութեան ինքնուրոյն ինքնութեան արտայայտութեան, հայկական հանճարեղ մտքին եւ մտածողութեան, եւ հայ սերունդներու յարաբերութիւններու ամբողջական պատմութեան: Մէկ խօսքով, երբ մեր մայրենի լեզուն դադրինք խօսիլ, մեր անցեալին, նախնիներուն, եւ ազգային պատմութեան հետ մեր կապը կը խզուի:

Օգտագործուած աղբիւրներ

Cohen, R. (1997) Global Diasporas: An introduction, Seatle,University of Washington Press.

Coulmas, F. (Ed.) (1997) The Handbook of Sociolinguistics,Oxford, Blackwell.

Dixon, R. M. W. (1997) The rise and fall of languages,Cambridge, Cambridge University Press.

Edwards, V. (2004) Multilingualism in the English-speakingWorld, London, Blakhwell.

Landau, J. M. (1999) Language and Diaspora: Arabs, Turks andGreeks. In Suleiman, pp. 217-233.

Suleiman, Y. (Ed.) (1999) Language and Society in the MiddleEast and North Africa: Studies in Variation and Identity, Surrey,Curzon.

Tabouret-Keller, A. (1997) Language and Identity. In Coulmas,pp. 315-326